

EL LECTOR ACCIDENTAL

VICENÇ PAGÈS JORDÀ

WIKIPEDIA

La literatura de l'espera

1. La literatura occidental s'inaugura amb dues esperes: la dels guerrers grecs, que esperen que Troia es rendeixi, i la de Penèlope i Telèmac, que esperen que Ulisses torni.

2. El rei Xahriar viola i mata una noia cada nit. Fins que arriba el torn de la bella i sàvia Xahrazad. Aquella nit, Xahrazad comença a explicar una història al rei però, quan arriba l'alba, li suggereix que s'esperï fins a l'endemà per sentir el final del relat. Així neix el gran recull de contes de la literatura oriental: *Les mil i una nits*.

3. Una epidèmia de pesta assola Florència. Una noia, Pampínea, convivia amb els seus amics i amigues a una propietat que té als afores de la ciutat. Allà, per entretenir l'espera, s'expliquen mútuament els contes que formen el *Decameró*, de Giovanni Boccaccio.

4. Una trentena de pelegrins es dirigeixen a Canterbury. El camí és llarg i, per entretenir l'espera, cadascun explica alguna història, que seran els *Contes de Canterbury*, amb els quals Geoffrey Chaucer inaugura la literatura anglesa.

5. Una de les aportacions més reeixides del Gènesi és Noè, el naufrag en moviment. Però de les històries que s'explicaven a l'arca mentre esperaven que deixés de ploure no en sabem res.

6. L'illa és l'espai idoni per esperar. Per a navegants com el capità Gulliver, i per a mercaders com Sindbad i *Robinson Crusoe*, l'isolament és cabdal en la formació del caràcter. Alguns dels epígons de Robinson superen l'original: *El senyor de les mosques*, de William Golding, o *Divendres o els llimbs del Pacífic*, de Michel Tournier. En els naufragis del segle XX els grans es fan nens i viceversa.

7. Sense espera no hi hauria religió: "Y tan alta vida espero", sospira Teresa de Jesús. Tampoc no hi hauria homes ni dones, perquè segons la creença jueva existim

per distreure un déu avorrit de tanta eternitat. Si l'infern és paorós és perquè l'espera hi és inútil: "Lasciate ogni speranza".

8. La diàspora jueva va ser alhora viatge i naufragi. El Poble del Llibre va saber resumir l'espera i el desenllaç en una frase: "L'any que ve a Jerusalem".

9. La profecia activa l'espera, com en el son de la Bella Dorment, que sap que la despertaran amb un petó. Més extrema és la sort de la Blancaneu, que amb un petó es desperta de la mort, l'estat de qui ja no espera res.

10. Què trobem en l'origen de moltes d'aquestes històries? Una noia, la proximitat de la mort, la lleugeresa del relat com a refugi davant el perill imminent: "Jocs per ajornar la mort", per dir-ho amb les paraules de Joan Vinyoli que Juan Luis Panero va traduir per titular un dels seus llibres. La religió espera, la literatura ajorna.

11. En què s'assemblen Emma Bovary i Alonso Quijano? Doncs en la lectura apassionada, que els ha dut a confondre la vida i els llibres. Què els diferencia? L'actitud davant l'espera. El Quixot, impacient, surt a buscar el que no pot trobar. Madame Bovary prefereix quedar-se a esperar el que no ha de venir.

12. Esperar és un fer sense fer. Ho veiem a les primeres pàgines d'*A la recerca del temps perdut*, quan el protagonista pateix dolçament mentre espera que la seva mare pugui a fer-li el petó de bona nit. A les primeres pàgines de *Rayuela* Horacio Oliveira prefereix citar-se amb la Maga sense precisar el lloc: així es poden esperar passejant. La llangor de Marcel és filla d'Emma Bovary, la impaciència d'Horacio és neta del Quixot.

13. Els viatgers de ficció s'han adaptat a totes les formes de la locomoció contemporània, que repren l'espera en moviment que inventa Noè. Aquesta doble condició

ESPERAR ÉS UN FER SENSE FER: HO VEIEM A LES PRIMERES PÀGINES D'A LA RECERCA DEL TEMPS PERDUT', DE MARCEL PROUST

s'ha mostrat molt fecunda, particularment en els contes.

14. Els millors contes de viatges són els de trens. El ferrocarril fa asseure els viatgers un al davant de l'altre durant llargues estones. L'espera els enfronta a ells mateixos i dona pas a transformacions i epifanies. *Ja hi som*, de Dorothy Parker, reporta l'inici d'una lluna de mel en què el matrimoni queda sentenciat en una breu conversa. És el cas invers d'*El propietari de la Font de Vidre*, de Malachi Whitaker, que presenta una noia que entra sola en un compartiment de tren i en surt promesa amb l'home que hi acaba de conèixer.

15. A *L'aventura d'un soldat*, d'Italo Calvino, un soldat d'infanteria i una vídua anònima viuen un erotisme breu i intens en un compartiment de tren. L'aventura és silenciosa, senzilla i feliç. A *El que es pot esdevenir: res*, de Josep Pla, un noi viu una escena d'amor amb una noia francesa en un compartiment de tren. L'aventura és loquaç, sofisticada i frustrant. El personatge de Pla s'equivoca en tot, sobretot quan decideix baixar del tren amb la noia.

16. Sense l'espera a l'estació, el viatger d'*El guardaigües*, de Juan José Arreola, no hauria conegut el ferroviari delirant que dona títol al conte. També apareix un guardaigües en un dels últims contes escrits per Mercè Rodoreda, *L'estació*. L'acompanyen els morts d'un bombardeig que esperen el no-res; el lector hi pot comptar tretze vegades la frase "el tren no vindrà".

17. L'espera de Penèlope, de Robinson i de tants altres és fructífera, però no ho és pas la de Vladimir i Estragó, perquè Godot no acudeix a la cita. A partir del segle XX -i encara dura-, les esperes són estèrils. ♦♦

OBRO FIL

ANNA GUITART

Escriptors invisibles

Doncs ja tenim les xifres definitives dels llibres més venuts per Sant Jordi. No hi insistiré, però les llistes no m'agraden: bàsicament, per poc representatives, però també perquè comporten un element competitiu que considero que no hauria de formar part de la literatura. Tampoc em sedueix la idea de comprar llibres sota el criteri de ser els més venuts, diria que en tenim d'altres de més vàlids (hola, llibreters!). En tot cas, puc entendre la satisfacció de saber-se molt venut, i tant, sobretot quan va lligada a la voluntat de ser molt llegit.

Al seu últim llibre, que per cert recomano, *El peligro de estar cuerda* (Seix Barral), l'escriptora Rosa Montero parla, entre moltes altres coses, del que representa per a ella tenir lectors. Hi explica que al llarg de la seva vida havia tingut atacs de pànic i que un dia van parar. Per què? Ella creu que té molt a veure amb començar a publicar i ser llegida, que per a ella va representar sentir-se acceptada, entesa, reconeguda. I és que escriure, per a la majoria d'autors, no és escriure i prou, sinó escriure per ser llegit, amb tot el que això significa. Hi penso sovint, aquests dies de llistes, en què també veig missatges a Twitter d'escriptors que demanen visibilitat, gent que no té la projecció mediàtica dels que apareixen entre els més venuts. I, alerta, a aquests no els estic anomenant "mediàtics", no pretenc ser despectiva. Només constato que no té res a veure tenir repercussió que no tenir-ne. Una obvietat, esclar, però volia fer evident el que això representa per als escriptors que queden "invisibilitzats" i que, metafòricament, potser continuaran tenint atacs de pànic. I el pitjor és que no hi veig solució. Els mitjans (jo inclosa) no canviarem, tot i que ens esforcem (jo inclosa) a fer-ho millor, i la saturació de llibres sembla impossible d'aturar. No donem l'abast. Aquest article no repara res, ho sé, però volia exposar la frustració que deu significar per a molta gent que escriu sentir-se invisible.

Michel Houellebecq, el 2015, també parlava del fet d'escriure i de publicar. Deia que són dues coses diferenciades que se superposen, que pots tenir més ganes de l'una que de l'altra, i que llavors ell tenia més ganes d'escriure que de publicar per ser reconegut. No ho dubto, però segur que és més fàcil que sigui així quan ja ets una estrella de la literatura. ♦♦